زنجیرەیەك گوتار لە بارەی ناسنامە (7-3) … دایوشی شایگان

ڕووەکانی ناسنامە
عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا

“تاکە کلیلێکی ئەفسانەیی بۆ کردنەوەی هەموو دنیاکان بوونی نییە”

داریوشی شایگان نوسەر و بیریاری ئیرانی لە 24ی کانوونی دووەمی ساڵی 1935 لە شاری (تاران) لە باوکێکی ئازەری (تورکی- ئیرانی) شیعە و دایکێکی سوونە مەزهەب لە دایکبووە، خانەوادەکەیان بە زمانی جۆرجی و رووسی و تورکی و فارسی قسەیان کردووە، ئەو جۆراوجۆرییەی زمان کاریگەری زۆری لە سەر شایگان دروستکردووە! شایگان لە سەرەتاوە دەچێتە قوتابخانەیەکی فەڕەنسی لە تاران و هەر لە زووەوە فێری زمانی فەڕەنسی دەبێت، لە تەمەنی پانزە ساڵیدا دەچێتە وڵاتی بریتانیا لە شاری (لەندەن) درێژە بە خوێندن دەدات، بۆ رازیکردنی خواستی خانەوادەکەی لە شاری (ژنێف) خوێندنی پزیشکی هەڵدەبژێرێت، بەڵام حەز لەو رشتەیە ناکات و ناتوانێ درێژەی پێبدات، زێتر مەیلی لە ئەدەب و هونەر و فەلسەفە دەبێت، بەڵام بوێری ئەوەی نییە، دژی خواستەکانی باوکی بێتەوە، هەرچۆنێ بێت خۆی لە کۆلیژی زانستە سیاسییەکان دەبینێتەوە، وەك خۆی دەڵێت لە شاری ژنێفەوە چالاکییە زانستییەکانی درێژە پێدەدات، لە هەمان کاتیشدا هەر لەوێ لە ماف و فەلسەفە و زانستی زمان دەخوێنێ، پەیوەندییەکی پتەو لەگەڵ هونەرمەندان دروست دەکات و لە کۆڕەکانی (ژان پیاجێ) و (کارل گۆستاف یۆنگ) ئامادە دەبێت، پێش دەرچوونی لە کۆلێژی ژنێف بە دوو ساڵ هاوسەرگیری لەگەڵ هاوڕێی کۆلیژ لە بەشی زانستەکانی جوانی خاتوو (فەریدە زەندیە) دەکات… هەموو تواناکانی خۆی لە زانستەکانی ئایین بەکار دەهێنێ و لە ساڵی 1967 کتێبێك بە زمانی فارسی بە ناوی (ئایین و قوتابخانەی فەلسەفی هیندی) لە دوو بەرگدا بە چاپ دەگەیەنێت.

داریوشی شایگان لە (سۆربۆن) پلەی ماجستێر و دواتر دکتۆرا لە لێکۆڵینەوەی ئایینەکانی هیندی و فەلسەفەی بەراوردکاری بە دەست دەهێنێ، تێزەکەی لە ژێر ناونیشانی (پەیوەندییەکانی نێوان ئایینە

هیندییەکان و سۆفیگەری…)دا دەنوسێت، پێیوایە جەوهەری ئایینەکان لە بەیەکگەیشتنی هەموو لقەکان و دەستەواژە مەعنەوییەکاندا خۆی دەبینێتەوە!
بۆ جاری دووەم لە ساڵی 1962 پەیوەندی بە زانکۆی تاران دەکات و تا ساڵی 1980 هەموو چالاکییەکانی خۆی لەو زانکۆیەدا لە زمانی سانسکریتی و بیروڕا و فیکرە هیندییەکان و فەلسەفەی فیدائی و بوزی و یۆگا و دانایی عیرفانی سەرف دەکات، دوای سەرکەوتنی شۆڕشی ئیمام خومەینی دەگەڕێتەوە فڕەنسا…

شایگان بیریارێکی فرە مەعریفەیە و هەمیشە بە شێوە ئاسۆیی و ستوونی بیری خۆی بەرەو پێشەوە دەبات و لە سەر نوێکردنەوەی بیرکردنەوەکانی کار دەکات، بە ئاشکرا دەڵێت من بەردەوام لە گۆڕان و پێگەیشتندام، وەك چۆن دەڵێت ئەگەرچی هاوڵاتی ئیرانی بیرکردنەوەکانی خۆی بە دەگمەن دەگۆڕێت، بەڵام من بیرکردنەوەکانم لە گۆڕانی بەردەوامدان و وەستانیان نییە! شایگان دەڵێت سەیرەکە ئەوەیە ئێمە هەتا ئێستاش گەورەترین بیریارمان شاعیرەکانمانن و نوێترینیان حافزی شیرازییە، کە حەفسەد ساڵ پێش ئێستا ژیاوە، نامەوێ خراپ لە قسەکانم بگەن، من نامەوێ لە نرخی ئەوان کەم بکەمەوە، جەلالەدینی ڕۆمی، حافزی شیرازی… دنیای ئەوان لەگەڵ دنیای ئێمە تەواو جیاوازە، پێویستە بۆ رووبەرووبوونەوەی ئەو دنیایە خۆمان بە مەعریفەی نوێ پڕ چەك بکەین، چونکە تاکە کلیلێکی ئەفسانەیی بۆ کردنەوەی هەموو دنیاکان بوونی نییە! بۆ ئەوەی ئەو دنیایە بخوێنیتەوە پێویستت بە پلەبەندکردنی هەیە، ناشێ شتەکان تێکەڵ بەیەك بکەین.

ناسنامە و ئاژاوە

ناسنامە قسەی زۆری لێکراوە و یەکێکە لە بابەتە پڕ ئیشکالەکانی دنیای هاوچەرخ، وەك چۆن بیروڕای زۆر لێکنزیك لەو بارەوە هەیە، بە هەمان شێوە راڤەکردنی زۆر جیاواز و جۆراوجۆریشی هەڵگرتووە… داریوشی شایگان لە کتێبی (ناسنامە بە چل روو)ەوە قسە لە ناسنامە وەك رووەکی ریزۆمییە یان جەزموور دەکات، ئەو وشەیە بنەڕەتێکی لاتینی هەیە، مانای بەن، داو دەدات، ئاماژەیە بۆ داوەکان و چنین، تێڵ و تێکئاڵان و تانوپۆی داوەکان، ئەو قسەکردنە بۆ ناوی جۆرێك لە رووەك دەگەڕێتەوە "ریزۆمییە-Rhizomatique" قاچەکانی لە ژێر گڵ بە شێوەیەکی ئاسۆیی درێژ دەبێتەوە، لێپرسراوە بەرانبەر گەشەی ئەو رووەکە، هەموو ساڵێ خۆی نوێ دەکاتەوە، لە سەرەوەش بە شێوەیەکی دیار و بەردەوام هەموو شتێك دەخاتە نێوەخۆیەوە، رزگاربوون لێی

مەحاڵە، هەتا ئەگەر بیبڕیتەوەش، چونکە نە سەرەتای هەیە و نە کۆتایی، نە ئەسڵی هەیە و نە ئامانج، هیچ نییە جگە لە ریشاڵ، بەشێکی بچووك لەو رووەکە دەشێ گەشە بکات و نوێ بێتەوە و بەردەوام بێت. ئەو وشەیە لە سەردەمی ئەفلاتووندا بۆ سەیرکردنی جەستە و مێشك بە کار هێنراوە… (ژیل دۆلۆز Gilles Deleuze 1926-1995)ی فەیلەسوف وەك شێوەیەك لە شێوەکانی بوونی جۆراوجۆر تەماشای دەکات و ئەو وشەیەی دژ بە فەلسەفەی دیکارت کە خەریکی دامەزراندن و رەگداکوتان بووە، هەروەها دژ بە فەلسەفەی هیگل کە درێژە بە جولە و نەشونما دەدات و ئامانجدار خۆی دەنوێنێ بە کاری هێناوە، تاکو لە ئۆڕگانییەت و رێکخستن و ئامانجگەرایی رزگاری ببێت.

لە قسەکردن لە بارەی ئاڵۆزی ناسنامە وەك ئاڵۆزی رووەکی ریزۆمییەوە، قسەکردنە بە پێی خێرایی زەمەن و رۆشنبیریی و دنیای تازەگەرییەوە. لە بەدواداگەڕانی ناسنامەدا دەکەوینە ئاژاوەیەکی گەورەوە، وەك چۆن رووەکی ریزۆمی وێڵمان دەکات! ئەمڕۆ ناسنامە کۆمەڵێك رووە لە یەك کاتدا، ئەمڕۆ هەموو شتەکان لە یەك زەمەندا دەردەکەون، بەمجۆرەش ژیاری لە دنیادا هیچ هاوگونجانێ بە خۆوە نابینێ، سەرەڕای ئەو هەموو جیاوازییە رۆشنبیرییە جۆراوجۆرە، لەگەڵ ئەوەشدا ژیارییەکی جیهانی گەورە دەرکەوتووە، ئەو ژیارییە جیهانییە بەرجەستەکردنی تەکنەلۆجیایە، تەکنەلۆجیا هەموو ماناکان لە خۆیدا ون دەکات و بەرەو وێرانەیی دەبێتەوە، بەو مانایەش دنیای هاوچەرخ هیچ ئامانجێکی لە پێشدا نەماوە، جگە لە گەڕانەوە بۆ دوێنێ و چاوپێداخشانەوەی دوێنێ نەبێت…

لە دنیادا ئەوە فرەیی رۆشنبیرییە وای کردووە لە دوو رووەوە قسە لە ناسنامە بکەین، یەکەمیان تاك ناسنامەیی و تاك رۆشنبیریی، دووەمیان فرە ناسنامەیی و فرە رۆشنبیریی، ئەمڕۆ ئەو قسەکردنە، قسەی کۆمەڵگای یەکگرتووە ولە هەمان کاتدا قسەی کۆمەڵگای جۆراوجۆر و فرەیە! هەموو ئەو شێوە قسەکردنانەش پەیوەندییەکی راستەوخۆی بە پەروەردە و فێرکردنەوە هەیە. دایوشی شایگان لەو کتێبەدا بایەخێکی زۆری بە دیالۆگ و مەیلە نەتەوەییەکان و وێنەکانیان دەدات و پێیوایە هەندێجار قسەکردن لە ناسنامە بەرەو بنبەستبوون و بە بەردبوون دەبەن، چونکە مرۆڤی ناسیونالی لەگەڵ زمان و مەسەلەی کۆمەڵایەتی و مەسەلە تازەگەرییەکان بەیەکدادەچێت. بەو مانایەش شایگان بڕوای بە ناسنامە هەجین هەیە.

ناسنامە بە چل رووەوە

ناونیشانی کتێبەکەی داریوشی شایگان لە بنەڕەتدا ناونیشانی شانۆگەرییەکی (فۆلکلۆر)ی ئیتاڵییە، لەو شانۆگەرییە پاڵەوانەکە جلێ لە چل پارچەی جیاواز دەپۆشێ و هەر پارچەی بە رەنگێکە. لە هەڵبژاردنی ئەو ناونیشانەوە پێمان دەڵێت مرۆڤی ئەمڕۆ ئەگەرچی ناچارە وەك تاك و بە یەك روو دەربکەوێت، بەڵام لە ناوەوە جۆراوجۆرە و پڕە لە وەهم و تارمایی و پڕە لە نەگوتن و بێدەنگی، پڕە لە چێژ و ژانوژوار… کەواتە ئەگەرچی ناچارە تاکە ناسنامەیەك بخاتە گیرفانییەوە، بەڵام حەز دەکات هەڵگری چەندین رووی جۆراوجۆری ناسنامە بێت! مرۆڤی ئەمڕۆ لە فەزایەکی جۆراوجۆر پێدەگات، فەزایەك کە هیچ شتێکی تێدا روون و ئاشکرا نییە، هیچ کاتێك ناتوانین بۆ یەك رەگ بگەڕێنینەوە، ئێمە ئەمڕۆ ناتوانین بە تەنیا لە زەوییەکی داخراودا بژین، لە ناوەوەی مرۆڤی ئەمڕۆدا مێژووی مرۆڤایەتی کۆ بۆتەوە.

ناسنامە لە فەزای ئیسلامی (عەرەبی، ئیرانی، تورکی…) شوێنێکی پێ بایەخی داگیر کردووە، ئەگەرچی ئایین پاڵپشتێکی رووتی ناسنامە نییە! ناسنامە لە دنیای ئەمڕۆدا کراوەیە بە سەر هەموو ناشیرینی و جوانییەکان و پێتاندن و تێکەڵابوونەکان و لێکجیابوونەوە و پارچە پارچەبوونەکان و گۆڕانکارییەکان… هەموو ئەوانەش دەلالەت لە بە وەهمبوونی دنیا و بە تارمایی بوونی دنیا دەکەن، وەهمەکانی دنیا و تارماییەکانی لە ناوەوەی مرۆڤ رەنگی داوەتەوە، مرۆڤی هاوچەرخ تا پلەی تەقینەوە چالاکە.
ئەمڕۆ دنیا لە بەرانبەر کرانەوەیەکی گەورە و قەیرانێکی ئاوێتە و کراوە دایە، کە ناتوانین بیری لێبکەینەوە و دەستی بەزەیی بۆ درێژ بکەین، ئەمڕۆ دنیا لە کۆنترۆڵ دەرچووە، مرۆڤ لە کۆنترۆڵ دەرچووە، چۆن دەشێ چارەسەریان بۆ بدۆزینەوە! مرۆڤ کۆنترۆڵی خۆی ونکردووە، عەقڵ تراژیدیای لێ ون بووە، مرۆڤ لە دنیا ون بووە، عەقڵ لە تەکنەلۆجیادا ون بووە، هاوشانی بەرەوپێشچوونەکانی تەکنەلۆجیا مەیلێکی رۆحی لە جولە دایە، بۆ نموونە فاڵگرتنەوە، بەو مانایەش بڕوامان بە عەقڵ لەق بووە، هەموو ئەو شتانەی لە ناوەوەمان روو دەدەن، هەر تەنها مەیلی رۆحی نییە، بەڵکو سووربوونە لە سەر گەڕانەوە بۆ ئەفسانەکان.

مرۆڤ بیری لەوە نەدەکردەوە، کە دنیا بەو شێوەیە رووبەڕووی تەقینەوەی زۆربوونی کۆمەڵە و ئایینەکان و نیمچە ئایینەکانی کۆمەڵگای خۆرئاوایی بێتەوە! هەر لە ساڵی (1992)ەوە نزیکەی چوار ملیۆن نوسخە لە کتێبی فیکری (بنەچە ئایینزاکانی کەنیسەی

کاسێلیکی) فرۆشراوە، کەچی رۆمانی ئەفسانەئامێزی (کیمیاگەر)ی پاولۆ کۆیلۆ دە ملیۆنی لێفرۆشراوە… ئەوە پێماندەڵێت دنیای ئەمڕۆ بۆ مەیلی رۆحانیی و ئەفسانە و جۆرێك لە سەرسامبوون بە خورافات دەگەڕێتەوە، بۆ عەقڵ و فیکر و بەدواداچوونی فیکری ناگەڕێتەوە، بۆ مەسەلە ناعەقڵانییەکان و خورافات دەگەڕێتەوە، بۆ بە پیرۆزراگرتن و کڕنووشبردن بۆ شتە نادیارەکان دەگەڕێتەوە، بۆ مەیڵی منداڵانەی سەیر سەیر…
یەکێك لە دیاردەکانی شۆڕشی تەکنەلۆجیا دروستکردنی گۆڕانکارییە لە ناوەوەی مرۆڤ، ئەمڕۆ تەکنەلۆجیا لە حەقیقەتەوە دەمانگوازێتەوە بۆ مەجاز، بەرەو واقیعێکمان دەبات، کە تێیدا کات و شوێن دەتوێتەوە، زەمان و مەکان بەنێویەکدا چڕ دەبنەوە و دەمانخەنە واقیعێك لە حەقیقەتی هەنووکەیی راستەوخۆ، جۆرێك لە دەرککردن و وێنە و ناسنامەی هەڵواسراومان بۆ بەرجەستە دەکات، مرۆڤی ئەمڕۆ دەکەوێتە بەرانبەر رەنگدانەوەی ناسنامە و ناسنامەی مەجازی و ناسنامەی دیجیتالی…

دنیای ئەمڕۆ دنیای کەوتنی بیرکردنەوە و دەرکەوتنی بینینە، دنیای گواستنەوەیە لە ناوەوە بۆ دەرەوە، لێرە بۆ ئەوێ… ئەمڕۆ مرۆڤ لە بوونەوەرێکی پشتبەستوو بە گشت، گوازراوەتەوە بۆ بوونەوەرێکی پشتبەستوو بە تەکنەلۆجیا، ترسی تەکنەلۆجیا کۆتایی بۆ نییە. داریوشی شایگان پێیوایە ئەمڕۆ دنیا هەڵگەڕاوەتەوە و پێچەوانە بۆتەوە و پڕبووە لە نێودژی، هەموو ئەو نێودژییانە دنیایان شێواندووە و هاوسەنگیان بۆ هیچ شتێك نەهێشتۆتەوە، ئەمڕۆ لە دنیادا هیچ شتێك دیار و زانراو نییە، هیچ بابەتێکی یەکلاکەرەوە لەو دنیایەدا بوونی نەماوە. دنیای ئەمڕۆ ئەگەرچی لە لایەك دنیای داهێنان و بەرهەمهێنانە و خۆی ئاوێنەیی دەنوێنێ، بەڵام بە دیوەکەی دیکە دنیای پارچە پارچەبوون و هەڵوەشانەوە و وێرانبوونی دەرککردن و دنیابینی و بەها و بیروڕا و ئایدیۆلۆژیایە… شایگان دەڵێت خۆرئاوا هەم دەردە و هەم دەرمانە، ناسنامەش هەزاران روو و یەك رووی هەیە، بە هەزاران رێگا و رێگایەك خۆی دەشارێتەوە، بە مانایەکی دیکە بوونی ناسنامە بۆ ژمارە و پڕە لە شیانەیی و ئاوێتەبوون و نواندنکاری…

هەولێر 19/7/2017

شاری سەردەشت قوربانیەکی دیکەی شەڕی کۆنەپەرستانە ... عەلی مەحمود محەمەد

((ئەم بابەتە پێشکەشە بە مام عەلی ڕەحیمی پیاوە هەرە دڵسۆزەکەی دەسیەی کیمیابارانکردنی شاری سەردەشت و هەموو ئازیزانی شاری سەردەشتم))

دوای 73 ڕۆژ لە کیمیابارانکردنی گوندی شێخ وەسانان لە بەرواری 16-4-1987، هەشتا برینداری کانی ئەو دەڤەرە بە دەم ئازار و خەشاردنەوەوەو زیندەبەچاڵکردن لەناو سەربازگەیە تاریك و نوتەکان دەیان ناڵاند، شارەکی دیکەی کوردستان کەوتە بەر شاڵاوی کیمیابارانکردن لە لایەن فڕۆکە جەنگییەکانی ئێراقەوە، ئەویش شاری سەردەشتی بناری قەندیل بوو، کیمیابارانکردنی شاری سەردەشت مژدەی هاتنی هەڵەبجەی بە گوێی هەموو لایەك دا، وەلە هێزە سیاسییە پاشکەکانی ئێران کە ئەوکات هەمووو گرەویان لەسەری دەکرد، عەقڵیان لێوەرنەگرت ، سەردەشت دەروازەی شار کیمیابارانکردنی لە لایەن بەعسەوە خستە سەر پشت، ئیتر بەعس لە کیمیابارانکردنی شاری پێ دانیشتوان سڵی نەکردەوە، بە کۆمەڵکوژی لادێنشینەکان دەی ئاوی ناخواردەوە ئیتر.

برینداەکان ئەو شارە دەڵێن و دەگێڕنەوە دوای کیمیابارانکردنی شارەکەیان پێکەوە دەستیان دەگرت و ڕێیان دەکرد، چاوەکانیان بینایی لێ سەندرابووەوە، شار لە ناو گازبارانداو بە بێ کەسی بە دیار تەرم و بریندار و کەلاوەکانییەوە دەیناڵاند، بوو بووە شاری مردووەکان، تابلۆیەك وێناکراوە پاش ژەهر بارانکردنیان تەنها لە خەیاڵدانی رۆمانووسەکاندا بووە .لە ناو شاردا مرۆڤەکان و مانگاو مەڕو بزن و هەموو جۆرە ئاژەڵ و پەلەوەرێك پێکەوە بە مردوویی و مردارەوە بوویی کەوتبوون، بۆنی بە گەنی گازی کیمیاوی شارە هاوینە هەوارەکەی سەردەشتی داگرتبوو، وێرانەیی و چۆڵی و تەرم و بۆن و بەرامە دیمەنەکی ترسناکیان لەو شارە چۆڵ و کاولە درووست کردبوو، ترسناکی شەقام و کوچەو کۆڵانە چۆڵ و هەڵەکانی پاش کیمیابارانەکە

وێنای شاری زیندوخەرەکانی نەخشاندبوو.

دەگێڕنەوە ژمارەیەکی زۆر لە هاوڵاتیان لە شوێن لێدانەکە بە مردوویی کەوتبوون, شار نیمچە وێران, نزیکەی چارەکی دانیشتووانی شاریش بریندار, ئەوی دیکەش ئاوارەی شارو شارۆچکەو لادێکان دەورو بەر ببوون.مرۆڤە مردووەکان و ئاژەڵ و پەلەوەرە مردارەوە بووەکان نزیك بە مانگێك لە سەر شەقامەکان بە پاڵ یەکەوە راکشابوون و کەوتن و کەسێك نەبوو هەڵیان گرێتەوە, تارمایی مەرگ ئەو شارە وێرانەیی داگرتبوو, تاوانی کیمیابارانکردنی شاری سەردەشت زۆر لەو گەورەترە لەوەی هەستی پێ دەکەین و گوێ بە حەکایەتەکانی دەگرین.
دوای کیمیابارانکە تا نزیك 13 مانگ خەڵکەکەی لە ئاوارەیدا ژیان نایان وێرا بگەڕێنەوە ئەو مەرگستانە , مەرگی دوایی کیمیابارانکە ئازارەکەی زیاتر بوو لە مەرگی سەروبەندی کیمیابارانکە , دانیشتووانەکەی تا شەڕی نەگریسی کۆنەپەرستانەی عێراق –ئێران بە کۆتا نەگەیشت هەموو چرکە ساتەکانی ژیانیان لە دڵە ڕاوکەی مەرگێکی نوێدا دەژیان, ترسیان لە هاتنەوە بوو بە سەر زێدی باو باپیریان, ئەو ترسەی کە بەعس چاندی و شارێکی کرد بە دۆزەخستان بە دانیشتووانەکەی.واز لە مردووەکانی کیمیابارانکە نەهێنرا, تەنانەت دوای مردن و ناشتنیشیان لە گۆڕ دەردەهێنران و گیرفانەکانیان دەپشکنراو زێڕ و دراوی گیرفانیان دەردەهێنرا, شاری وێرانە بە دزەکانی رژێم کرا بە نەچیر, دزی و تاڵان لای جەنگاوەرانی ئاینی جیهادە.حەمامچی شار مەحمود وسوش بە زۆر ناچار کرا شار بە جێ نەهێڵێت, بۆ ئەوەی لە گەرماوەکەی پیاوانی کۆماری ئیسلامی دزەکانی شەو خۆیان بشۆن, دوای یەك مانگ لە تاوانەکە شارێکی دەیان هەزاری تەنها 11 کەسی تێدا مابووەوە, ئەوانەیش بریتی بوون لە ((حەمامچی, مردو شێر,….)). سەرەتا 67 مردوویان بە شار هێنایەوە, ئەو 11 کەسەی کە لە شار مابونەوە ناشتیانیان, گۆڕی 67 کەسیان هەڵکەند, قوربانیانی کیمیابارانکە بەشێکیان خەڵکی لادێکان دەوروبەر بوون کە ئەو رۆژە بۆ ئەنجامدانی کارەکانیان هاتبوون بۆ شار .

حەسەن کەریمی خەڵکی شاری سەردەشت لە دادگایی فرانس ڤان ئانرات, بازرگانی چەکی کیمیاوی هۆڵەندی, کە بە تۆمەتی فرۆشتنی چەکی کیمیاوی لە هۆڵەندا دادگاییکرا, بەمشێوەیە حەکایەتی ئەو ڕۆژەی خۆی گێڕایەوە ((پاش ئەوەی چووم بۆ مهاباد بۆ چارەسەری بریندارییەکەی بە چەکی کیمیاوی لە ئەنجامی کیمیابارانکردنی شار,

بە داواکاری و رێنیوێنی پزیشك دووشیکردووە, بەڵام بە دووشکردن یەکسەر بینایی لە دەست دەدات , خێزانەکەی سکی پڕ بووە , لە نێوان ژن و منداڵەکەی ناو سکی , کە لە ناو مانگ و ڕۆژی خۆی بووە, بە وتەی خۆی : پزیشـك داوای لێمکـرد یەکیـان هەڵبـژێرم لە نێـوان هاوسەرەکەی و منداڵەکەی ناو سکی , کەچی دوایی هەردووکیانم لە دەست دا , ئەو لە درێژەی وتەکانیدا وتی: لە خێزانی خۆم و براکەم 9 قوربانیمان هەیە بە چەکی کیمیاوی , ئەو وتی : کە ئێستاش قسە دەکەم شتێـــك لە دەممەوە د□رچ□تە دەرەوە, بۆیە شەرمە کەم لەگەڵ خەڵکدا گفتوگۆی نزیك و ڕاستەوخۆ بکەم ((پەرتووکی ڤان ئانرات (بارزرگانی مەرگ) -نووسین و کۆکردنەوەی :عەلی مەحموود محەمەد)).

بۆ سـەردەشت هەڵبژێردرا؟مێـژووی نـوێی کـورد بـریتیە لە کۆمەڵێـك تـاوانی گەورە, لە نـاو ئەوانە بڕێکیـان خـودی لایەنە سیاسـیەکانی بەرپرسن لە خۆشکردنی زەمینەی ئەنجامدانی, بۆیە ێویستە بە چاوی ڕەخنەگـرانەو بە بـوێرییەکی سـەربەخۆیانە و ڕاسـتگۆیانەوە لێکۆڵینەوەیان لیـەسەر بکەین بۆ ئەوەی بگەینە ئەنجامی ڕاستییەکان و دیاریکردنی هۆکارەکان, لە گەیشتن بە ڕاستییەکانیشەوە بگەینە نووسینەوەی واقعی کارەسات و تاوانەکان, ژیاندنەوەی ڕابردوو, پشکنینی ڕابـردوو بۆ ئەوە نییە هەر لە ڕابـردوودا بژێیـن و لێـی دەرنەچین , بەڵکە بۆ ئەوەیە نەبردرێینەوە بۆ هەمان مەرگەسات و رێگا لە دووبارەکردنەوەی بگرین, هەرچەندە بەردەوام لەم مەرگەسات و نوشستییەوە بەرەو ئەومەرگەسات و نوشیستی دەمان بەن, هاوکات مێژوو لە درۆ ڕزگار بکەین, ئەو مێژووەی هەمیشە دەسەڵاتداران و هەژمونگەرایان لە بەرژەوەندی خۆیان دەینووسنەوە.

با لە زمانی شایەد حاڵەکانەوە بزانین هۆکاری کیمیابارانکردنی شاری سەردەشت و لەو چرکە ساتەیا چی بوو؟, بۆچی عێراق شاری سەردەشت و خەڵک□ سفیلەکەی کردە نیشانەی خۆی لەو کات و زەمەندا ؟؟ , با بزانین لەم بارەیەوە چی وتراوە :((له پاش رووداني ئەو کارەساته و رۆژێك دواتر له نێو خهڵکی شاردا بڵاوبۆوه، که بەرەی کوردستانی (باشووری کوردستان) له شوێنێکی شاری سەردەشت کۆبوونەوەیان کردووه و رێژیمی عێراق لەو کۆبوونەوەیه ئاگادار بوون. به واتایەکی دیکه، ئەوکات باسی ئەوه دەکرا، که کەسانی ئاگادار و تەنانەت بەشدار له کۆبوونەوەی بەرەی کوردستانی، وەك سیخوڕ بەرپرسانی عێڕاقیان له شوێن و کاتی کۆبوونەوه ئاگادار کردۆتەوه. شایانی باسه، که هیچ کام له بەرپرسی حیزب و رێکخراوه سیاسیەکانی باشووری کوردستان باسیان له دروستی و ناڕاستی ئەو

هەواڵە نەکردۆتەوە و تەنانەت لە راگەیاندنی فەرمی خۆیاندا زۆر بە کەمی باسی ئەو کارەساتە دەکەن.- 22 ساڵەی یادی کارەساتی بۆمبارانکرانی شاری سەردەشت بە بۆمبی شیمیایی -ئا: عەزیز شێخانی))” لەوکاتە بەرەی کوردستانی پێك نەهاتبوو, دواتر هەندێ لایەنی بەرەی کوردستانی دژ بە شەڕی هاوبەشی ئێران پێشمەرگە بوون دژ بە سوپای عێراق”.

بەڵام لێکۆڵەری بە ناو بانگی هۆڵەندی یۆست هلتەرمان کە توێژینەوەیەکی وردی لەم بارەیەوە کردووە”هەرچەندە لێرەو لەوێ لە نوسینەکەیدا کەوتۆتە ناو هەڵەوە ” لە بارەی کیمیابارانکردنی شاری سەردەشت و هۆکارەکەی دەڵێت ((سەردەشت کە شارۆچکەیەکی کورد نشینی سەر سنوور و نزیکی بەرەبوو (مەبەست بەرەی شەڕی عێراق ئێرانە) , بوو بووە داڵدە و پەناگای گوندنشینە ئاوارەکان و سەربازگەی هێزەکانی ئێران, کە وەك ناوچەیەکی پشتی بەرە بەکاریان دەهێنا, پێشتر سەردەشت گەلێ جار بە فڕۆکە بۆردمان کرابوو چەند ڕۆژێك پێش هیرشە کیمیاویەکەش , هێزەکانی ئێران و عێراق کەوتبوونە شەڕەوە لە نزیك چیای مامەندە و پاشان لە هێڵەکانی بەرەدا, یەکەمجار ئێرانییەکان بە یارمەتی پێشمەرگەکانی ینك , بەر لە هێرشێکی عێراق بگرن و بیانشکێنن, بەڵام وەك حەمەی ح□م□ی س□عید ,کە بەشداربوویەکی ینك بوو لەو شەڕانەدا (چاوپێکەوتنێکی ساڵی2002دا) دەیگێڕێتەوە کە هێزەکانی عێراق خۆیان کۆکردەوە و جارێکیتر هێرشیان کردەوە و کۆنترۆڵی تەواوی ناوچەکەیان کرد, ئا لەم کاتەدا بووکە عێراق بە کیمیاوی پەلاماری شارۆچکەکەیدا. گەلێ شایەتحاڵ لە سەردەشتدا دەگێڕنەوە کە فڕۆکەکانی عێراق چەندین بۆمبی کیمیاییان خستووەتە خوارەوە و پاشان بۆ ماوەی بیست دەقیقە بە ئاسمانی ناوچەکەدا سوڕاونەتەوە, پێش ئەوەی لە ئاسۆدا لە چاو ونبن – کارێکی ژەهراوی- یۆست هلتەرمان، وەرگێڕانی محەمەد حەمە ساڵەح تۆفیق-کۆمپانیای ئاوێنە- ل112)) .

لەم دوو شایەدییەدا ئەوەی زیاتر لە ڕاستییەوە نزیکە و بە بەڵگە لێکۆڵینەوەی لە سەر کردووە , بۆ چونک□ی یۆست هیلتەرمانە, بوونی شەڕی هاوبەشی ئێران- یەکێتی لە ناوچەی مامەندەی قەڵادزێ بە سەرچاوەی ئەو هێرشە کیمیاوییەیە بۆ سەر شارەکە دەزانێت !!.خەڵکی شارەکە لە کۆڕ و کۆبونەوەکان , نەیان شاردۆتەوە ڕاشکاوانە لێرەو لەوێ ئۆباڵی کیمیابارانکردنی شارەکەیان خستۆتە سەر هاوکاری ئێران- پێشمەرگە ((جێگای ئاماژەکردنە، کە نە ئێران و بەرپرسانی رێژیمی تاران لە بیری هەزاران بریندارى کارەساتی ٧ ی پووشپەڕدان

و نه بەرپرسه كوردەكانی باشووری كوردستان، كه هۆكارێك بوون بۆ ئـەو پەلامـاره بـه هيـچ جۆر ئاوڕيـان لـه قوربانييەكـان و ئازارديتوەكانی ئەو رووداوه ژانهێنەره نەداوەتەوه.-22 ساڵەی يادی كارەساتی بۆمبارانكرانی شاری سەردەشت به بۆمبی شيميايی-ئا: عەزيز شێخانی)) .لێرەوە دەگەينە كردنەوەی سەرەداوێك ئەويش ئەوەيە, شاری سەردەشتيش قوربانييەكی ديكەی شەڕە هاوبەشەكانی پێشمەرگەو ئێرانی□.

ژمارەی قوربانيانتاكو ئێستا ئامارێكی ورد لە سەر ژمارەی شەهيدان و بريندارانی كيمياباراكردنی شاری سەردەشت لە بەردەستدا نييە , ئامـارێكی زانسـتيش بۆژمـارەی قوربانيـان و زەرەرو زيانەكـانی نەكراوە, تاكو وەك سەرچاوەيەكی باوەڕ پێكراو لە بەردەستدا بێت و كەڵكی لێ وەربگرترێت . ئەوانەی لە كيمياباراكردنی شاری سەردەشت بوونە قوربانی بەسەر چەند تيمێكدا دابەش دەكرێن ((خەڵكی شارەكە, خەڵكی گوندەكانی دەوروبەر, ڕێبواران , هێزەكانی ڕژێم , …)) بۆيە ئاماركردنی ئەمانە گرانە, بەڵام ئەركی سەردەشتييەكانە ئاماری وردی قوربانيـانی نـاو شـار و گونـدەكانی دەوروبەری بكەن , ئەو سـەرچاوانەی ئامـاژە بە قوربانيـان دەكەن, ژمـارەی جۆراو جۆرمـان دەدەنـی َ, كە مـن لێـرەدا ئەوانەی خوێنـدومەتەوە و ئاگاداريـانم سەرجەمی دەخەمە بەر دەست خوێنەرانی خۆشەويست .مامۆستا جەمال□ ن□بەز ژمـارەی قوربانيـان بەم شێـوەيە ديـاری دەكـات ((رۆژی 28-6-1987رژێمی عێراق بە بۆمبای ژەهراوی بۆردومانی شاری سەردەشتی كوردستانی ژێر دەسەڵاتی ئێرانی كرد و 122كەس كوژران و 5000 كەسيش بريدار بوون ((جينۆسايدی گەلی كورد-مارف عومەر گوڵ-چاپی پێنجەم دەزگای ئاراس 45ل,2010).

جەمال نەبەز,ستۆكهۆلم1989- ئێستاو پاشەڕۆژی نەتەوەی كورد لە بەر ئاگری جەنگی عيراق و ئێراندا ل94.)). بەڵام بۆست هيلتەرمان بەم شێوەيە ژمارەی شەهيدانی شاری سەردەشت دياریدەكات ((سەرەتا30 كەس, مانگی يەكەم 66 كەس ,1988دا 8 كەس 13, ساڵی دواتر 7 كەس كۆی گشتی تاكو 2002 گەيشتە 111كەس شەهيد بوون- كارێكی ژەهراوی- يۆست هلتەرمان، وەرگێڕانی محەمەد حەمە ساڵەح تۆفيق -كۆمپانيای ئاوێنە ل112,)) . بەڵام سەردەشتييەكان بۆ خۆيان بەم شێوەيە ئاماژە بە كۆی زيانە مرۆييەكانی شارەكەيان لەو پەلامارە كيمياوييە دەكەن ((به پێی ئاماره كان زياتر له 8025 كه س له و شاره دا شه هيد و بريندار بوونه. ئه وه له كاتێكدايه كه زۆربه ی زامداره كان ناويان له ريزی ليستی بريندار وكۆژراون تۆمار نه كراوه.-شوانە

سەردەشتی)).

((کاتژمێر چوار و نیوی پاش نیوەڕۆی ٧.پووشپەڕی ١٣٦٦ هەتاوی بەرامبەر بە ٢٨ ژوئەنی ١٩٨٧ زایینی شاری سەردەشت (رۆژهەڵاتی کوردستان) کەوتە بەر پەلاماری چەکی قەدەغەکراو. لە ئاکامی ئەو پەلامارە نامرۆڤانەیەدا سەدان کەس لە خەڵکی بێتاوان و دانیشتوانی شار بوونە قوربانی و زیاتر لە پێنج هەزار کەسیش بریندار بوون -22 ساڵەی یادی کارەساتی بۆمبارانکرانی شاری سەردەشت بە بۆمبی شیمیایی-ئا: عەزیز شێخانی)).هەرچی ڕێکخراوی سەنتەری ئەنفالە سەبارەت بە ژمارەی قوربانیانی ئەم تاوانە لە بەیاننامەی خۆیاندا لە 23هەمین ساڵیادی تاوانەکەدا دەنووسن: بەپێی نووسراوێکی فەرمی حکومەتی ئێران لە ئاماری کیمیابارانەکەدا لە ساڵی(1987)، ناوی (4500) شەهید و برینداری پێشکەش بە نەتەوە یەکگرتووەکان کردووە، بەڵام ئامارە ناڕەسمییەکان باس لە شەهید و بریندار بوونی(8000) هاووڵاتی دەکەن- بەیاننامەی (سەنتەری ئەنفال)لەیادی کیمیابارانکردنی شاری (سەردەشت)ی رۆژهەڵاتی کوردستان.

هەرچی هەواڵگری ئێراقییە بەم شێوەیە ئاماژە بە لێدانی کیمیاوی شاری سەردەشت دەکات : ((بە پێی بەڵگانامەیەك کە بۆ یەکەمجار لە لایەن نوسەری ئەم بابەتەوە بڵاو دەکرێتەوە, کە لە 4-8-1987 لە سکرتاریەتی سەرۆکایەتی کۆماری ئێراق , بەڕێوەبەرایەتی هەواڵگری کەرتی ڕۆژهەڵات دەرچووەو لە لایەن عەمیدی ڕوکن بەڕێوەبەرەکەیەوە واژۆ کراوە و بۆ هەواڵگری گشتی شوعبەی 5 ی ڕۆژهەڵات نێر دراوە , خاڵی 11 لاپەڕەی سێی دۆکۆمەنتەکە تایبەتە بە لێدانی شاری سەردەشت ,بەم شێوەیە ئاماژە بە زیانەکانی دەکات :ژێم ئامێری تایبەتی لە شارەکە دانراوە بۆ هەڵمزینی مادەی کیمیاوی بۆ کەمکردنەوەی کاریگەری لێدانە کیمیاویەکە ,لە ئاکامی ئەو لێدانە کیمیاویەی کە ئاراستەی گردبوونەوەی هێزەکانی دوژمن لە شاری سەردەشت کرا ,کە ئەنجامی زیانەکانی بەم شێوەیە بوو:ا-کوژرانی 155 کەس لە خەڵکی شاری سەردەشت.ب-بریندار بوونی 4600 کەس لە خەڵکی شاری سەردەشت.ج-بریندار بوونی 900 کەس لە هێزەکانی بەسیج و سوپای پاسداران لە ناویاندا فەرماندەی هێزەکانی جونداڵلەی شاری سەردەشت)) .تاوانی کیمیابارانکردنی شاری سەردەشت وەك تاوانی جەنگپێشێلکردنی یاساکانی جەنگ و پەلاماردانی ناوچەی سڤیل نشین بە یەکێك لە تاوانە مەزنە نێو نەتەوەییەکان دێتە ژماردن , کە تێپەڕ بوونی کات نابێتە هۆی بەسەر چوون و کۆنبوونی و تاوانکار لە دادگایی کردن قوتار

ناکات .

بۆمبارانی ناوچەی سڤیل نشین لە ساڵی 1949 ەوە وەك تاوانی جەنگ لە ئاستی جیهانی دەناسرێت, بەشێك بە پێی ئەو بەڵگە نامەیەی پێشکەشمان کرد وەك دانپێنانی خودی دەسەڵاتدارانی پێشووی ئێراقە ئەو تاوانە مەزنەیـــان دژ بە خەڵکــی ســڤیلی شـــاری ســـەردەشت ئەنجامــداوە .لە کیمیابـــارانکردنی شـــاری ســـــەردەشت ســـــەرپێچی مەزن دەرهەق بە ڕێککەوتنامەی جنێف کراوە .هەردوو ڕژێمی ئێران و ئێراق لە هەڵەبجە و سەردەشت لە بەرامبەر بە خەڵکی سڤیل شەریعەتی دارستانیان پیادە کردووەو دەستیان لە پەلاماری خەڵکی سڤیل نەپاراستووەو یاسای جەنگیان پێشێل کردووە .ئەم تاوانانە ((تاوانی جینۆساید , تاوانی دژ بە مرۆڤایەتی , تاوانی جەنگ ,تاوانی عدوان ((هەڕەشە)))).,
سروشتی جیهانیان هەیە و لە یاسای نێو دەوڵەتیدا وەك پێشێلکاری گەورەی یاسای نێو دەوڵەتی مرۆیی دەناسرێن , مرۆڤایەتی لە ئاستی جیهانی بەرپرسی ئەخلاقی دەکەوێتە سەر. ڕێککەوتنامەی جنێف کە لە بەرواری 12-8-1949 دا دەرچووە بۆ پاراستنی قوربانییەکانی شەڕ , بەندەکانی ئەو پێشێلکاریانەی تێدا دیاریکراوە .بەکار هێنانی گازی کیمیاوی لە ململانێ نێو نەتەوەییەکاندا و پەلاماردانی خەڵکی سڤیل لە پایەکانی تاواندا وەك تاوانی جەنگ ناسێنراوە, سەرباری ئەوەی ئێستا بەکار هێنانی لە ململانێی ناوخۆییشدا وەك تاوانی جەنگ سەیر دەکرێت , بەکار هێنانی گازی کیمیاوی بەرامبەر بە خەڵکی شاری سەردەشت , پێشێلی ئاشکرای پرۆتۆکۆڵی ساڵی1925ی جنێفە , سەبارەت بە قەدەغەکردنی بەکار هێنانی چەکی کیمیاوی .لە دادگایی فرانس ڤان ئانرات لە وڵاتی هۆڵەندا دەسیەی کیمیابارانکردنی شاری سەردەشت و گوندی ڕەشە هەرمێی قەراغی شاری سەردەشت یەکێك بوو لەو دەسیانەی گرنگی زۆری پێدرا و بە تاوانی جەنگ هاتە ناسین, دەشێت لە پای ئەم تاوانـــانە ((هەڵەبجە,گۆپتەپە, زێـــوە)) ((ســـەردەشت ,ئـــالوت ,زەردە,شنە ,….))* بە تاوانی بەشداری, هاندان, …. خەڵکی دیکەش دادگایی بکرێن پاش ئەوەی پشکنینی ورد لە سەر بەشداریکردنیان لەو تاوانانە دەردە کەوێت .لەو بەڵگەیەی بڵاومان کردۆتەوە , لە سەر زمانی دەزگای هەواڵگرییەوە ئەوە سەلمێنراوە کە *** :1- پەلاماری خەڵکی سڤیل دراوە.2
– لە پەلامارەکە گازی کیمیاوی بەکار هاتووە .3- تاوانەکە مەزن بووە ,تزیك 4755 هاووڵاتی کوژراوەو بریندار بوونە.4- ئەم تاوانە حیزبی بەعس ئەنجامی داوەو لە لایەن دەزگای هەواڵگرییەوە بە پێی ئەو بەڵگە نـــامە بـــاوەڕ پێکـــراوە کە لە بەردەســـتدایە دانـــی پێـــدا نراوە.وەرای ئەوەی بەکار هێنانی چەکی کیمیاوی بە خۆی تاوانی

جەنگە , هاوكات پەلاماردانی خەڵكی سڤیل بە تاوانی جەنگ دێتە ژماردن ,لە خوارەوە بەشێك لەو بڕگانە ببینن **.نەهاتنە پێشەوەی كەیسی شاری سەردەشت لە دادگای باڵای تاوانی عێراقی بەهۆی بە كەم سەیر كردنی تاوانەكەوە نییە , بەڵكە بە هۆی سنووری جوگرافیای ئەنجامدانی تاوانەكەوەیە, كە لە سەر خاكی ئێران ئەنجام دراوە(وەك فەرمییەتی نێو دەوڵەتی) , ئەو دادگایە تایبەت بوو بە تاوانە ناو خۆییەكان نەك تاوانە دەوڵەتییەكان, بەم هۆیەوە كەیسەكە نەهاتە پێشەوە , ئەو كەیسە بەشێكە لە زنجیرەیەك تاوان لە درێژەی شەڕی عێراق ئێران بەرامبەر بە گەلانی ئێران ئەنجام دراون, كە ئەمەش ناڕەوایەو پێویستە هەموو قوربانیانی دەستی رژێمی پێشوو بە هاووڵاتیانی رۆژهەڵاتی كوردستانیشەوە لە هاووڵاتیانی سڤیل و پێشمەرگەكانی دیموكرات و كۆمەڵە مافی خۆیان لە روی مادی و مەعنەوییەوە بۆ بگەڕێتەوەو قەرەبوو بكرێنەوەو تاوانكارانیش لە سزا دەربازیان نەبێت .

چی پێویستە بكرێت بۆ سەردەشت و سەردەشتیی□كان ؟

خوێندنەوەی حەقیقەتەكانی ڕابردوو دیاریكردنی هۆكارە زۆرەكانی ئەو تراژیدیاو تاوان و كارەساتانەی یەك لە دوای یەك بەسەرماندا هاتوون ئەركی هەموو مێژوو نووسێكی خاوەند ویژدانە, لەم ئاستەیا بۆ تاوانی كیمیابارانكردنی شاری سەردەشت هیچ نەكراوە , نە تاوانەكە وەك خۆی لێكۆڵینەوەی مێژوویی و سیاسی و یاسایی لە سەر كراوە, نە ئاماری وردی قوربانیان و زەرەرو زیانی هاووڵاتیان كراوە .زیندوڕاگرتنی یاداوەریی كیمیابارانكردنی شاری سەردەشت و دروست كردنی مۆنمێنت بۆ قوربانیان, مۆزەخانە و پەیكەری یاداوەری , كە دەبنە هۆی پاراستنی یادگای گشتی قوربانییەكان ئەركی هەموو لایەكە, كە ئەمەش هۆشیاری ومەعنەوی درووست دەكات سەبارەت بەپێشێلكاریەكان ڕابردوو , بۆ ئەوەی ببێتە بەربەستێك لە داهاتوو لە بەردەم دوبارە بونەوەی .ئەركی هەموو ئەو لایەنانەی پاسداریان هێنا بۆ كوردستان بە گشتی و یەكێتی نیشتمانی كوردستان و بڕیاربەدەستە سیاسی و فەرماندە سەربازییەكانی ئەو كاتی بە تایبەتی بەهۆی ڕۆڵیان لە دروست كردنی زەمینەیەكی وا شاری سەردەشت ببێتە بەشێك لە بەرەی شەڕی عێراق – ئێران :- بە نامەی تایبەتی سەرۆكی ینك و لایەنەكان دیكەی كوردستانی ئەوانەی پاسداریان هێنایە باشووری كوردستانەوە داوای لێبوردن لە خەڵكی شاری سەردەشت بكەن .- قەرەبووی مەعنەوی بكرێنەوە بە درووستكردنی مۆنمێنت و یادكردنەوەی یادەكە و كردنەوەی شوێنی تایبەتی لە باشووری

کوردستان بە تایبەتی لە پایتەخت و شاری هەڵەبجە بە ناوی شاری سەردەشتەوە.- مەرزی سنووری سەردەشت –قەڵادزێ بکرێتەوە وەك هاوکارییەکی مادی بە دانیشتوانی ئەم دو جێگەیە.

– قوربانیانی شاری سەردەشت و سەرجەم قوربانیانی رۆژهەڵات, ئەوانەی بوونە قوربانی شاڵاوەکانی بەعس بە شەهید بناسرێن.**((المادة 8(2),بالمادة 8(2),ب ,1جريمة الحرب المتمپلة فى الهجوم على المدنيينالاركان1-ان يوجه المرتكب الجريمة هجوما.2-ان يكون هدف الهجوم سكانا مدنيين بصفتهم هژه او افرادا مدنيين لا يشاركون مباشرة فى الاعمال الحربية.3-ان يعتمد مرتكب الجريمة جعل هدف الهجوم السكان المدنيين بصفتهم هژه او او افرادا مدنيين لا يشاركون مباشرة فى الاعمال الحربية.4-ان يصدر السلوك فى السياق نزاع مسلح دولى ويكون مقترنا به.5-ان يكون مرتكب الجريمة على علم بالڤروف الواقعية التى تپبت وجود نزاع مسلح .المادة8(2)(ب),2جريمة الحرب المتمپلة فى الهجوم على الاعيان المدنيةالاركان1-ان يوجة مرتكب الجريمة هجوما.2-ان يكون هدف الهجوم اعيانا مدنية,اب الاعيان لا تشكل اهدافا العسكرية.3-ان يعتمد مرتكب الجريمة استهداف هژه الاعيان المدنية بالهجوم.4-ان يصدر السلوك فى السياق نزاع المسلح دولى و يكون مقترنا به.5-ان يكون مرتكب الجريمة على علم بالڤروف الواقعية التى تپبت وجود نزاع مسلح. ل288.المادة 8(2)(ب),5جريمة الحرب المتمپلة بالهجوم على الاماكن عزلاو.1- ان يهاجم مرتكب الجريمة واحدة او اكپر من المدن او القرى او المساكن او المبانى.2- ان تكون تلك المدن او القرى او المساكن مفتوحة للاحتلال بدون المقاومة.3- الا تشكل تلك المدن او القرى او المساكناو المبانى الاهداف العسكرية.4- ان يصدر السلوك فى السياق نزاع مسلح دولى او يكون مقترنا به.5- ان يكون مرتكب الجريمة على العلم بالچروف الواقعية التى تپبت وجدود نزاع المسلح.المادة 8(2)(هه)1جريمة الحرب المتمپلة فى الهجوم على المدنيينالاركان1-ان يوجه المرتكب الجريمة هجوما.2-ان يكون هدف الهجوم سكانا مدنيين بصفتهم هژه او افرادا مدنيين لا يشاركون مباشرة فى الاعمال الحربية.3-ان يعتمد مرتكب الجريمة جعل هدف الهجوم السكان المدنيين بصفتهم هژه او او افرادا مدنيين لا يشاركون مباشرة فى الاعمال الحربية.4-ان يصدر السلوك فى السياق نزاع مسلح غيردولى ويكون مقترنا به.5-ان يكون مرتكب الجريمة على علم بالڤروف الواقعية التى تپبت وجود نزاع مسلح . ل 307.((وپائق اساسية مختارة ژات صلة بالمحكمة الجنائية الدولية "منشورات محكمة الجنائية الدولية",گبعة الپانية 2009)) .

*دەقی بکورتەی بڕیاری دادگای هۆڵەندی لەم لینکانەی خوارەوەدا بخوێننەوە,کە کیمیابارانکردنی شاری سەردەشت لە پاڵ “هەڵەبجە,گۆپتەپە,زێوە” لە باشوور , زەردە و شنۆ و ئالەت لە ڕۆژهەڵات وەك تاوانی جەنگ دەناسێنێت,بڕیاری دادگای شاری لاهای لە هەموو وڵاتانی یەکێتی ئەوروپا کاری پێدەکرێت .

http://www.rechtspraak.nl/…/Coxnviction+Van+A.+for+supplying…http://zoeken.rechtspraak.nl/resultpage.aspx…http://zoeken.rechtspraak.nl/resultpage.aspx…http://www.kurdocide.com/ku/news.php?readmore=5800

میتافیزیکای بزووتنەوەی چەپ … نووسینی: ن.ف.عەبدوڵا

نووسینی ئەم پێشەکیەش، وەک نووسینی پەرتوکەکەی لەساتی خۆی دواکەوت. لەبەر ئەوەی ڕەش نووسی پەرتووکەکە لە تەمووزی (2000)دا تەواوم کرد، بەڵام پاک نووسەکەی لە شباتی (2003)دا بە ئەنجامی پووختی گەشت. لەبەر ئەوەی ئەو نێوانە، ڕۆژەکانی زۆرن ئەوەش بەهۆی خۆژیاندنی تایبەتی یەوە دواکەوت، بەڵام ناوەڕۆکەکەی بەبڕوای من هێشتا هەر سەرەتایەتی….

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن …]

عومەر خاوەرەکەی سەردەشت … عەلی مەحموود محەمەد

داخوا دەڤەری سەردەشت چەند چیرۆکی کپکراوی وەك چیرۆکی بەسەرهاتی قادری مەولان پووری تێدا بێت, کە ئازارەکانی خۆی تا ئێستا لە

هەناویدا بە کیکراوی هەڵگرتبێت و بە ئازارەوە لە کۆڵی نابێت , لە ناخەوە پیش بدات , تا لە تەمەنی 76 ساڵیدا لەگەڵ خۆی بردییە ژێر گۆڕەوە , چاوەڕوانی دەرفەتێك گونجاو , چرکە ساتێك , ڕۆژگارێك , هەلێکی لەبار بکات پێ بە دڵی خۆی هەڵیا نەڕژێت و هەگبەی دڵی بە توانای خۆی بە هەمووان بکاتەوە؟,, مخابن هەر نەیکردەوە , ئازار و دەردی قوربانیانی شاری سەردەشت بە بارستایی چیا سەرکێش و سەربەرزەکانی گیاڵەنگ و زەنزیران باڵا بەرزە و وەکو ئەوانیش سەری بەرزە, لەویش گەورەترن .
ئەم چیرۆکەی لێرەدا بۆتان دەگێڕمەوە, چیرۆکی ناو ئەفسانەکانی بەر ئاگردانەکان و سیناریۆی ناو فلیمە خەیاڵییەکان و فەنتازیای ناو ڕۆمانەکان نییە, بەڵکە بەسەرهاتی کوردێکی لادێی نەخوێندەوارە کە ناتوانێت سەرجەم ئازار و لایەنە پڕ لە ترایژیدیاکانی ژیانی وەك خۆی بە خەڵك ڕابگەیەنێت, چیرۆکەکانی ژیانی سنووری خەیاڵدانی ڕۆمانووسان و شاعیرانی بەزاندووە , ئەو کەسەش عومەر خاوەرە کۆچکردووەکەی سەردەشتە, کە ناسراو بوو بە مام قادر, ئەو مام قادرەی خێزانەکەی دەبێت بە قوربانی چەکی مۆدێرنە و تراژیدیای چیرۆکی مەرگە ساتەکەشی کەسێك نەبوو بە تەواوەتی بە نەوەکانی داهاتووی بگێڕێتەوە, نەخوازەلا بنووسرێتەوە, ئەگەر ئەو دادگایە نەبوایە ((دادگای بازرگانی چەکی کیمیاوی هۆڵەندی فرانس ڤان ئانرات لە ساڵی 2004)) لەگەڵ خۆیدا مەرگە ساتەکانی دەبردە گۆڕەوە , کەسێك گوێبیستی ئاهو ناڵەی ئەم پیاوە خاکییە بە ویقارە سەربەرزە نابوو .
پیاوێکی بەخۆ بە بەرگی کوردی و کڵاو جامانەی سەرەوە, دەگاتە شاری لاهای پایتەختی دادپەروەری جیهانی, بۆ ئەوەی سکاڵای خۆی پێشکەش بە دادگا بکات لەسەر تاوانباری بازرگانی چەکی کیمیاوی فرانس ڤان ئانرات , ئەو بارێك تاوانی لە ویژدانیا هەڵگرتووە هەناویەتی لە لاهای شاری دادپەروەری جیهانی لە بەردەم دادگا هەڵیڕێژێت , ڕاستگۆیی و دڵ پاکی کوردەواریانەی لادێیانە لە سیمای دەباری, بەرائەتی دەموچاوی لە دورەوە هاواری دەکرد راستییەکان لێرەن, ئەوەی لە یەك چرکە سات بە دیداری بگەیشتایە بۆی دەردەکەوت ئەم پیاوە لە ڕاستی زیاتری پێ نییەو لە ڕاستگۆیی زیاتر لە سیمای دەرناکەوێت, توانای بەسەر وتنەوەی هەموو راستییەکانیشدا نییە , لەبەر دەم دادوەری گشتی و دادوەرکان دیکە و ستافی دادگای دەسیەی فرانس ڤان ئانرات لە بەرواری 1-12-2005, بە دورایی مەترێك لە فرانس ڤان ئانراتی تاوانبار بازرگانی چەکی کیمیاوی, لەسەرکورسییەك بە قیتی دانیشت .
کاتێك دادوەری گشتی لێی پرسی: بە کوردی قسە دەکەیت .

لە وەڵامدا وتی: لە کوردی زیاتر زمانی دی نازانم گەورەم, تەنها کوردی دەزانم.
دادوەری گشتی : کارت هەیە.
وەڵام : کارگەری ڕۆژانە دەکەم((ئەوکات تەمەنی 63 ساڵ بوو)) .
ڕاوەستایە سەر پێ و دوو پەنجەی ڕوو لە ئاسمان بەرز کردەوە, بە دوای دادوەردا وتی: خودا یارمەتیم بدات لە حەقیقەت زیاتر ناڵێم .
ئاخە ئەوەش وەك من لە نزیکیەوە بونایە , ئاوا بتان بینایە لە چرکە ساتەکانی یەکەم نیگاوە دەتان زانی ئەم پیاوە سەردەشتیە هەرگیزاو هەرگیز درۆ نازانێت , ئەمە لەو مرۆڤە پڕپولەییانەیە ئاورێشم ئاسا نەرم و نیان و بێگەردە , تەنانەت لە گەڵ دوژمنەکەشی بە ڕاستی دەتە گۆ , فرت و فێڵ لە گەڵ جەلادەکانیشی نازانێت , ئەو بە راستی ژیاوەو بە راستیش دەژێت.
لەبەرەوە دەچینە ناو چیرۆکە پڕ تراژیدیاکانی قادری مەولانا پوور , ئەو ڕۆژە ساماڵەی ئاسمانی گوندی رەشە هەرمێ و شاری سەردەشت لە بەر تیشکی بەهێزی خۆرەتاو سەیرکردنی ئاوی چاوی دادەهێنا, چاوە تیژەکانیش نایانتوانی ڕوو لە ئاسمان پەلو بجوڵێنن و خۆیان بەرز بکەنەوە, نیگا بخەنە سەر ڕوپەڕەی ئاسمانی شینی بێگەرد, شار و دەوروبەری سەردەشت بە بنار و شاخەوە بە بێدەنگی ڕۆژە ڕەشەکانی شەڕی کۆنەپەرستانەی عێراق ئێرانیان دەژمارد و بەڕێی دەکرد , کاك قادر بەهۆی باری گرانی خەزانەکەیەوە کە یەك مانگ بوو لە پێشمەرگایەتی گەڕابوەوە بەناو ماڵ و منداڵەکەی ((پێشمەرگەی حدکا بوو پێشتر)),خەونەکانی خەباتی چەکداری لە خەیاڵی خۆیدا زیندە بەچاڵ کرد, تەنها بە ئەوەی بتوانێت سەربەرزانە منداڵەکانی بژێنێت, هەر لەو مانگەدا برایەکی کە پێشمەرگەی حیزبی دیموکرات بوو لە چیای قەچی پشت گوندی مارەغانی ناوچەی سەردەشت شەهید ببوو , بە ناچاری و لە ژێر باری گرانی ڕۆژگاردا, درێژەی بە ڕێبازی براکەی نەدا, خۆی تەحویل دەداتەوە بە ڕژێم , بە ئەوەی هاوسەرەکەی و 3 منداڵەکەی سەربەرزانە بەخێو بکات , بە ئەوەی لە سۆزی باوك بێبەری نەبن .
دەوروبەری کاتژمێر 4 ی پاش نیوەڕۆ , لە بەرواری ڕۆژی ڕەشەکەی 28-6-1987 دا و کاتژمێر نزیك 4:30 سەر لە ئێوارە, لە وەرزی پڕ بەرەکەتی درەوو دورینەوەی گیاو گ[illegible], 4 فڕۆکەی عێراقی لە ئاسمانی شاری سەردەشت وەك وەشومەی سەرە خەرە دەردەکەون , دەنگێك نزم لە گوندی ڕەشە هەرمێوە دێت , ئەو گوندە 22 ماڵەی دەکەوتە پێنا دەست و بن هەنگڵی شارەوە, کە ئەکات تەنها 1 کم بەلای ڕۆژئاواوە لە سەردەشتەوە دوورە, مام قادریش دوای زرمەکەش لە کارەکەی هەر بەردەوام دەبێت ,وەك ئەوەی مەش میوانی نەبێت, ئاخر ئەو کوەی ناو

کوڕانی گیا ڕەنگ و مەلا ئاوارە بوو, بە دەنگی وا ڕا ناچ□□ك□ , بەلایەوە ئاسایی بوو ئەو زرمانە.

لەو کاتەی خێزان و منداڵەکانی لە دەم چەم و لە بن دارگوێزێك خەریکی شیو لێ نان دەبن, بۆ ئەوەی ئێوارە هەموو پێكەوە لە گەڵ مام قادردا لە دەوری سفرەیەك دابنیشن و بیخۆن, ئەویش لە گوندی مەرەغان کاری خۆی دەکات , فڕۆكە مەرگ هێنەرەکان بە بەرچاویەوە ڕقی فاشستانەی خۆیان بەسەر ڕەشە هەرمێ و شاری سەردەشتدا دادەبارێنن, دەست لە هیچ ناپارێزن , ئەو تاوانەی تا ئەو چركەساتە هیچ چاوێك نەیبینیوە دەخولقێنن , تاوانێك مەگەر تەنها زارەکانی مام قادر بتوانێت مافی گێڕانەوەی هەبێت بە مافی خۆی بزانێت, ئەو زرمەیەی ئەو رۆژە سەردەشتی هەژاند دواتردەرگای بۆ هەڵەبجە کردە سەر پشت, هەر لەوکاتە لەو دەوروبەرە شەڕی هاوبەشی پاسدارو پێشمەرگە گەرم بوو لە گەڵ سوپای عێراقی .

قادر لەو چركەیە قەت دڵی بۆ ئەوە نەچوو بوو ئەو زرمەیە هێواشە كۆتایی هێنا بێت بە هەموو خۆشی و ئاوات و ئامانجێکی, ژیانی خۆشەویستانی لێسەندبێتەوە, ببێتە هۆی گۆڕینی سەرتاپای ژیانی, ئەو لەحزەیە دوا چركەی خۆشی ئەو بوو بێت لە هەموو ژیانی, ڕۆژەکانی دیكە هەموو بە ئاواتی گەڕانەوەی چەرخی ڕۆژگاربێت بۆ پێش ئەو چركە ساتە, ڕۆژانە ئەم خەونە دەبینێت و دەبینێت و تا ئێستا ئەوە 30ساڵە بەردەوام دەیبینێتەوە , تا لە گەڵ خۆی بردی□ ژێر خاكەوە.

لە گەڵ دەنگەكە ناخۆشی□کانی ئەویش باڵا دەكەن , منداڵەکانی ئەو چركە ساتە بەر کیمیابارانی فڕۆكەکانی بەعس دەكەون , هیچیان ڕزگاریان نا بێت, بۆ نەگبەتی ڕۆژگار و مانەوەو تلانەوە بە دەم ئازارەوە تەنها خۆی دەردەچێت, ئەو لە کارکردنەكەی خۆی بەردەوام دەبێت , تا لە ناکاو هاووڵاتیانی گوندەكە بەسواری وڵاخ منداڵەکانی بە بریندار ب□ دەهێنن بۆ گوندی مەراغان , لێرەوە چیرۆکی نەهامەتی کاروانی ئازارەکانی مام قادر دەست پێدەکات و شۆڕ دەبێتەوە بۆ ناو سەرتاپای مێژووی مانی تا ژیانی لێ دەسەنێتەوە , لێرەوە ئیتر داستانی ئازار و جەهەنەم دەرگای دەخرێتە سەر پشت , عومەر خاوەر ئاسا پەلاماریانی دا بۆ ئەوەی لە مەرگ بیان شارێتەوە, وەلێ ئەمان نە یەك نە دوو نە سێ چووار بوون , چركە ساتی شاردنەوەشیان لە وێشومەی مەرگ تێپەڕیبوو , فریای ئەو چركە ساتەش نەكەوت و زەمەنی بۆ نەگەڕایە دواوە, پڕ بە گەروی یەك بە یەك بۆنیانی دەکرد , بۆنێك ئەوەندە درێژ بە ئەندازی□ □□گای خۆشەویستی دوو دڵی باوك و نەوەیەك لە گیانەلای مردندا, ڕێگایەك ئەوەندە تەلیسماوییە هیوادارم كەس نەكەوێتە ژێر کاریگەرییەوە , ئەمی هەڵدەگرت ئەوی دی دا دەنایەوە ,ئەمی بۆندەکرد ,ژەهری ئەوی دی

قوتدەدا بە هانوو بە ئەندازەی بۆنی خۆشەویستان بۆنیانی دەکرد, یەك بە یەك دەیانی نا بە هەناسەیەوە, كە ژەهری هەناویانی هەڵدەمژی خۆشییەکی شەماڵانە تەسكێنی بە دڵ و دەروونی دەدا , بە پەلە پەل و خێرا , دەترسا لە لەحزەی گۆڕینیان یەکیان ماڵئاوایی لێ بکات و فریای مژینی هەناسەی ژەهراوی نەکەوێت, چرکە ساتێك ژەهر خۆشی دەبەخشێت بە مر□ق , ب□ دایکان و باوکان بۆنی زاروك ئەگەر ژەهراویش بێت لە هەموو بۆنێك خۆشترە , ئەمە چ خۆشییەكە بۆنی ژەهر بتباتن□ خ□شییەوە , عومەر خاوەر فریای ئەو لەحزەیە نەكەوت بۆنی کوڕە تاقانە و 8 کچەکەی بکات و ڕزگاری بوو ,ئازارەکانی بۆ گەلەکەی بەجێ هێشت, بەڵام مام قادر وا لەناو ئەو لەحزەیەدا ژیان بەسەر دەبات , پڕ بە گەروی بۆنیانی دەکرد, هەناسە پڕ لە ژەهراوییەکەیانی پڕ بە گەرو و جەستەی هەڵدەمژی و قووتی دەدا , بۆن و تامێکی خۆشی دەدا بە جەستە پەکكەوتە بێ ئاواتەکەی , دەیەویست بۆنی ژەهری جەستەیان هەر لەناو سینەیدا تێكەڵ بە هەناو و دڵی ببێت و دەرنەچێت ,دەیەویست بە ژەهرەكە بڵێت ئەوان نا من , لەم گفتوگۆ بێ ئەنجامەدا بوو لەگەڵ مەرگ و خۆی ,نايدەزانی چۆن هەناسەیان هەڵمژێت بۆ ئەوەی بۆنەکەی لە لوتی و ئاواتەکانی لە زاکیرەو خۆشیەكەی لە جەستەیدا تاکو دوا چرکەی ژیان بمێنێت , تاکو ئێستاش بە عەزرەتی ئەو گازە ژەهراویەوەیە, لەناو گۆڕیش, نەبوە مر□ق ک□یلەی گازی کوشندە بێت , خۆشترین چرکە لەو ساتەدا ئەوە بوو مەرگی خۆی پێش منداڵەکانی ببینایە , ئەمە پاڕانەوەی هەموو دایك و باوکێکە , مام قادر بۆ مەرگیش ئاواتی نەهاتە دی , دوایی هەر بۆ ئازار 30 ساڵی رەبەق ما, 30 ساڵ چرکەو ساتەکانی بیانیی لەسەر وێنای مناڵەکانی بوو.

ئاخر ئەو سەربەرزانەترین و بەختەوەرترین کاری خۆی, كە پێشمەرگایەتی بوو واز لێ هێنا, تەنها بۆ ئەوەی نان بۆ منداڵەکانی پەیدا بکات (ناسر و ماڵ ماڵ ی تەمەن 8 ساڵانەی جمکانە, شاهێنی کچە گەورەی 9 ساڵانە, ژنەکەشی زگی بوو لەسەر مانگ و □□زی خۆی بوو), وەلێ حەزو و ئاواتەکانی لە ژیاندا ئەو ئ□بوارانی□ هەموو چوون بە ئاسمانا, رژانە ناو خەیاڵدانی تاوان و مەرگەوە , رۆییشتن نەهاتنەوە, ئەوەی هەبوو هەمووی لێ سەنرایەوە.

دوای یەك مانگ لە گەڕانەوەی بۆ بەخێو کردنیان, وا ئێستا وا بە كۆمەڵ بە بریندارى لە باوەشیدان, هەموو بوونە بە جەستەیەکی هەنجن هەنجن کراوی گەرمی بێگیانی ژەهراوی, تەنها بە هەناسە ماون بە جەستە هەموو گۆڕاون و لە دوا کات و چرکەی ژوانەکانی ماڵئاوایدان لە ژیان . كە دەگەنە لای بەمشێوەیە كە دەیانبینێت وەك بۆی گێڕاینەوە و وتی : تووشی ((سەرەگێژە ڕشانەوە ,بەلادا دەهاتن))

ببوون .
ئاگری جەرگ باڵی پێ دەگرێت, بە پەلە دەیان بات بۆ شاری سەردەشت,
لەوێوە دەیانگەیەنێتە شاری بانە و دواتر بە سەفەری مەرگدا درێژە
بە گەشتەکەی دەدات بۆ تاران, لە هەموو وێستگەکان پزیشکان هیوای
پێ نا بەخشن .
لە بانە داوای لێ دەکەن لە گەرماو بیان شوات, ئەویش بێ پارێز و
گوێگرتن لە ڕێنوێنی پزیشکی , بە دەستی خۆی دەیان شوات, بەهۆی
مناڵەکانیەوە نەخۆش دەکەوێت بە گازی کیمیاوی, چاوی دەکەوێتە
ئێشان و گیانیش دەکەوێتە خوران , لێ جەرگ حەژمانی لێ بڕیبوو گوێی
پێ نەدا , بە ناچاری بە دوای سەفەری چاکبونەوەی مناڵەکانی درێژە
بەگەشتی مان و نەمانی ژیان دەدات بۆ شاری تەبرێز , لەبەر ئەوەی
شارێکی کوردی نییە لەو کوردستانە , کە شوێنی چارەسەری مرۆڤی تێدا
بێت , بۆیە مام قادری زمان نەزان بە ناچاری هانا بۆ شاری تەبڕێز
و دواتریش شاری تاران دەبات .

ناسر لە تەبرێز ماڵ ئاوایی دەکات و ژیان کچیشی لەگەڵ هاتنە دنیا
لێی دەشارنەوە ئەنفال دەکرێت , لە گەڵ ئازارەکانی مام قادر بزر
دەبێت.

تا دەگەنە شاری تەبرێز , بەردەوام پێستی جەستەیان ئاوی مەرگی لێ
دەچۆڕێتەوە وەك خۆی گێڕایەوە, هەموو ببوو بە بڵقی گەورە گەورە و
ڕەنگی خۆیان لە دەست دابوو, لەبەر ئێشی جەستەو چاویان هاوارو
ناڵە ناڵیان بوو , ئەویش بە دیاریانەوە مات و مەلول و جەرگ
دەقرچایەوە و هەناو بوو بوو بە ئاگر , نایە زانی چی بکات هانا بۆ
کوێ ببات , تەنها ئەوەندە دەیووت: ئێش و ئازارتان بۆ من بێت
,قەزاتان لە باوکتان کەوێت , ئازاری منداڵ منداڵ بەو شێوەیە چ
کارەساتێکە بۆ باوك.
لە تەورێز پزیشکەکان دڵیان سار دەکەنەوەو دەڵێن : چارەسەریان
ل□□ر□ نییە!, ئەمە چ ئوم□□د□کە, چ ڕۆژە ڕەش و چاوەنوا□ی□کە لە
ژیان, چ دەرگا داخستنێکە لە ئاوات , پێش مەرگی خۆشەویستەکانت
,ئاوات و هیواکانت بکوژێننەوەو, هەواڵەکەیت بدەنێ .
مام قادر بۆ خۆشی تلۆقی سەر دەستەکانی هەر لە بانەوە دەستی کرد
بە گەورە بونەوە, لێ گوێی پێ نادا , ئەوەی بەلای ئەوەوە گرنگ بوو
تەنها مانی منداڵەکانی بوو, خۆی دەکرد بە قوربانی هەناسەیەکیان .
لێرەوە تراژیدیا دەست پێدەکات, ژنەکەی لە تەورێز ژان دەیگرێت,
نازانێت بۆ ئێشی جەستەی هاوار بکات یان ژانی منداڵەکەی, دەڵێن
ژانی ژن دیاری خوایە بۆ ژنان, ئەدی دوو ژانی ئەم ژنە دیاری کێیە

؟ سەدام و خوا پێکەوە؟, پاش ئێش و ئازارێکی زۆر منداڵەکەی سکی لە
دایك دەبێت.
مام قادر ماوەیەکی زۆر چاوەڕوانی ئەو ڕۆژەی دەکرد, بە ژنەکەی
دەڵێت چیمان بوو ؟ .
ئەویش لە وەڵامیدا : کچێکمان بوو .
هەر لەوێ ناوی دەنێن ژیان !.
ژیان لە ڕۆژگاری مەرگدا چ ئاسۆیەکە , تەنها پیاوە مەزنەکان لە ناخۆشیدا بێ ئومێد نابن و لە بەرامبەر ناشرینی مەرگ دەجەنگن, ئەو پیاوە مەزنەی هێشتا چیرۆکەکان نەیاندۆزیوەتەوە .
پەرستیارەکان لەوێ پێیان دەڵێن: بڕۆن بۆ تاران, 10 ڕۆژی دیکە منداڵەکەتان بۆ دەنێرینەوە .
مام قادر بە قورگی پڕِ لە گریانەوە دەتووت دوێنی کارەساتەکە ڕویداوە, پاش 18 ساڵ و نیو لەو ڕۆژگارە وتی : ئەو منداڵەم بەجێ هێشت بۆیان بۆ ئەوەی ئەوانەی دیکەم ڕزگار بکەم , چوین بۆ فڕۆدگا بۆ ئەوەی بچین بۆ شاری تاران , ژیانیشمان تەسلیم بەو چارەنوسە نادیارە کرد, ژیان و مەرگ لەو چرکە ساتەدا تێکەڵ بەیەکتر ببوون.
دادوەری گشتی وتەکانی پێ دەبڕێت و لێی دەپرسێت : قەت منداڵەکەت نە بینییەوە .
وەڵام : نا بەخوای نەمبینیی□وە قەت بە ئێستاشەوە , هەر نەمبینی بە چاو, تەنها وتیان کچێکتان بووە, بە بێ بینین ناومان لێی نا, دوایی دووجاری دیکەش بە تایبەت چوومەوە بۆ شاری تەبرێز بۆ ئەوەی بیدۆزمەوەو بیهێنمەوە, هەر نەمتوانی بیدۆزمەوە , ئێستاشی لە گەڵدا بێت هەرگیزاو هەرگیز نەمبینییەوەو نەمدۆزییەوە , چۆن ڕۆیشت ئاوا نەهاتەوە .
لە گێڕانەوەی چیرۆکەکەی بەردەوام بوو وتی : لەسەفەری مەرگدا لە فڕۆدگا ناسر داوای ئاوی کرد, پێش ئەوەی ئاوی بدەینی تا دەمی تەڕ بکات لەوێ تەواو بوو, لە دوا چرکەی ژیان ئاویشی دەست نەکەوت , بە پەلە ناسرمان لە تەبرێز لە ناو یەخچاڵ بە جێ هێشت و ڕۆیشتین بۆ ڕزگارکردنی ئەوانی دی, فریای شاردنەوەشی نەکەوتین .
لە کوردەواریدا دەڵێن مردووان ڕۆژیان تەواو دەبێت چاوەڕێ دەکەن تاکو منداڵێکی دی شوێنیان بگرنەوە, ناسر کیژۆڵەیەك شوێنی گرتەوە, ئەویش یەکسەر ئەنفالکرا ببڕای ببڕا نەبینرایەوە .
ئەنفال تەنها مانای تاڵانی ناگەیەنێت بۆ ئێمە, بۆ خۆشی ئەوەی حەزیای ئەنفال قوتی بدات, جارێ دیکە نابینرێنەوە .

مام قادر ئاوا درێژەی پێدا: کە گەیشتینە شاری تاران, بەمن بوایا فڕۆکەکە لە بان نەخۆشخانەکە بنیشتایەتەوە بۆ ئەوەی فریای

چارەسەرکردنیان بخەم , وەلێ ڕۆژی دواتر لە تاران ماڵماڵیش تەواو بوو, بەڵام ئەو بە ئاواتی چۆڕە ئاوێك سەری نەنایەوە, بەڵكە هەر فریای داوا کردنیشی نەکەوت .
ئاگام لە خۆم نەما بوو , نامزانی هانا بۆ کوێ بەرم , تاکو سوڕاینەوە هەفتەی دی شەهێن و دایکیشی هەموو بە دوای یەکدا مردن , نازانم چۆن نۆرەیان وا بە دوای یەکدا هات, فریای ئەوە ناکەوتم پڕ بە دڵ بۆ یەکیان بگرێم ئەوی دی دەهاتە سەری , من لە چاوەڕوانی مەرگدا بووم لە گەڵیان نەك بە ئاواتی چاکبوونەوە, هەرسێ تەرمەكەم لە تارانەوە هەڵگرت و بێئومێد بێئومێد گەڕامەوە بۆ ڕەشە هەرمێ .

تەرمی 2 منداڵ و خێزانەكەی لە تارانەوە دەهێنێتەوە بۆ شاری سەردەشت , تەرمەكەی ناسریش لە شاری تەبرێزەوە بۆی ڕەوان دەكەنەوە بۆ سەردەشت , لێ کچە زیندووەكەی لێ زەوتەكەن و دەیشارنەوە, مردوی دەدەنەوە, بۆ ئازار و تلانەوە , زیندووش بۆ خۆیان دەبەن و دەیشارنەوە .
4 تەرمەكە دەهێنێتەوە لە ڕەشە هەرمێ دەیان نێژێت, ئێستاش دوایی 30 ساڵ لەو کارەساتە جەرگبڕە, هەموو هەفتەیەك مام قادر غەم و ئازارەکانی لەسەر گۆڕی ناسرو ماڵماڵ بە بادا دەدات تا هەموو ئاوات و خەونەکانی بردە گۆڕەوە , لە گریان زیاتر هیچی دی لە دەست نایات بۆ شەهێن, عەزرەتی بینینەوەو گریانیش بۆ ژیان , دوعای بەهەشتیش بۆ خێزانەكەی .
ئەو پیاوە بە شەهامەتە ئازایە , دەیان جار لە مەرگەوە بە موو دور بووە, لەبەردەم دادوەر دەستی کردە گریان , هەموو ئامادەبوانیش لە گەڵیدا بە دادوەریشەوە دایان لە قولپەی گریان, ئاخر ئەم ناسر و ماڵماڵەی مام قادر ئەفسانەی هەڵبەستراو نییە, چیرۆکی ناو حەیران و ئەفسانەکانی بەر ئاگردان نییە, منداڵەكەی عومەر خاوەریش نییە تەنها وێنەكەی بەجێ مابێت , ئەمە عومەر خاوەرە برسییە زیندووەكەی ئەوڕۆیە ئێستا مات و مەلول و بێكەس لە قوژبنێکی ئەو کوردستان ه□زارانە ژیان بەسەر دە بات و كەسیش نییە ببێت بە شەریکی خەم و ئازارەکانی تا بەو هەموو ئازارو برسێتییە چوە ژێر گڵەوە, ئەمە چیرۆکی ڕیالیستی دیرۆکی نوێی کوردییە, کێ هەیە چیرۆكە ڕاستییەکانی ئەم گەلە ستەمدیدە بێكەسە ببیستێت نەگرێت .
لەو گوندە 22 ماڵییە بچوکەی ڕەشە هەرمێ , کە لەسەر هیچ نەخشەیەکی ئەم جیهانە دیار نییە, ئێستا شار قوتیداوە, ئەو دوا نیوەڕۆیە , بە چەکی ڕۆژئاواو بە دەڵاڵی ئەنرات ئاساکان کە لە دووری یەك مەترییەوە گوێی قوڵاخ کردبووەوە بۆ ئەم چیرۆكە ترازیدیایەی مام قادر , جگە لە 3 منداڵ و خێزانەكەی مام قادر , 3 قوربانی دیکەش

هەبوو لە هەمان گونددا بوونە قوربانی,کە ئەمانەن :
-مەولەد زینە .
-قادر زینە .
-مەلا حوسەین .

ئەم پیاوە سیما کوردی چاو شینە ددان شاش و واشە سەرو جامانە لەسەرە تەکسەماوە بەهێزە, لە شاری لاهای ناوەندی دادپەروەری جیهانی سیمای کوردییانەی خۆی نەگۆڕی , یەکەم کورد بوو لە مێژوودا لەم شارە , بە بەرگی کوردییەوە شایەدی لە سەر تاوانبارێك بدات و سکاڵای لەسەر تۆمار بکات.
مام قادر دوای هاوسەرگیری دووەمی 6 منداڵی هەیە, هەرچەندە تا مردنی بە تەنگە نەفسی ژیا و گیانی دەخورا (بە وتەی خۆی خورشتی هەیە) , دەستی بە تەواوی کاری پێ ناکرا, لە بڕی پەیدا کردنی نانی خانەوادەکەی, دەبێت ڕۆژانە هێزی کاری لە بازاڕدا بە هەرزانترین نرخ بفرۆشێت, سەر هەموو هەفتەیەکیش چەند ساتێك تەرخان بکات بۆ گریان بۆ ڕومەتی ئاڵ و واڵەی ناسر و ماڵماڵە و شاهەن و خەزانەکەی, ئەوەشی ئاشقی چیرۆکی ناسر و ماڵماڵێ با گوێ لەو بگرێت, بزانێت چۆن ڕوحی منداڵەکانی دەکات بە بەردا , چۆن قایمترین جەستە خۆی لە بەردەم ئاوازی گێڕانەوەی چیرۆکەکانی ناگرێت .
وتی: کار نەکەم نان نییە ماڵ و منداڵەکەم بیخۆن, مەجبورم هەموو ڕۆژ بچم بۆ سەر کار.
ئەو شوێنەی کە منداڵەکانی تێیدا بەر گازی کیمیاوی کەوتن , هیچکەس نە سەوزایی لە ڕوایەوە , نە قەبوڵی ژیانیش دەکات , دار گوێزەکەش کە ڕۆژانە هەموو ژوانیان لەگەڵیدا هەبوو , لەتاو مەرگی هاوڕێکانی ناسرو ماڵماڵەکەی ڕەشی پۆشیوە و بڕیاری ئازییەتباری هەتا هەتایی داوە.
کاتێك لە بەردەم دادگا لەناو پەرتووکی قوربانییانی شاری سەردەشت وێنەی منداڵەکیان پێی نیشاندا .
دای لە پڕمەی گریان و وتی: ئەمە شاهەنە چی دەکات لێرە ؟.
دادوەری گشتی ڕوی لە ئامادە بووان کرد و وتی: کەس پرسیاری هەیە؟.
کەس پرسیاری نەبوو ئاخر چ شێتانێك دەتوانێت گومان لەوە بکات ئەم چیرۆکە ڕاست نییە .
دادوەر لە کۆتاییدا وتی: چی داواکارییەکت هەیە ؟.
قادر: داواکارم لە دادگا تاوانبار بە سزای خۆی بگات .
دادوەری گشتی: ئەمەش ئەم داواکارییەمان هەیە .
فرانس ڤان ئانرات سزای خۆی وەرگرت 16,5 ساڵ حوکم درا, وەلێ لەم وڵاتەی ئێمەدا یەك تۆمەتبار سزای خۆیان لە پاڵ 60 هەزار ناسرو

ماڵ ماڵ و شەهەندا وەرنەگرت , هاوکات ئەوانەی شەڕی عێراق و ئێرانیان گەیاندە سەردەشت و هەڵەبجە داوای لێبوردنیان نەکرد و قەرەبووی هەزاران عومەر خاوەرو مام قادریان نەکردەوە تا سەریان نایەوە .

” بۆ زیندویی ڕێزمان لە مام قادر گرت و خەڵاتی زێڕینمان پێ بەخشی لە ساڵی 2014 لە شاری هەولێر”.

دەوڵەت گوێ لە کێ دەگرێت؟ … شوان ئەحمەد باپیر

ئەوەی ئەوڕۆ لە بەرچاومانە بریتییە لە کەڵەکەبوونی کێشە یەك لەدوای یەکەکانی چەندین ساڵەیە، کە بێ چارە وەك خۆیان ماونەتەوە، گەر ئاوڕێك لە دواوە بدەینەوە زۆرینەی شتە بنەڕەتییەکانی پێداویستی ژیاری ڕۆژگاری ئەو ڕۆمان گەر وەك خۆشییان مابنەوە ئەوا هەر باشە لەوانە کێشەی کارەبا، کەرتی تەندروستی، ئاسایشی خۆراك، کێشەی ئاو، ڕێگاو بان، قەیرانی ئابووری. ئەوەی جێگەی هەڵوەستە لەسەر کردنە ئەوەیە تۆ ئەم هەموو کێشەیە ڕووت لێبکات کەچی بەدەیان کۆنفڕانس و وۆڕك شۆپ سازکراون بۆ دەرچوون لەم قەیرانە، کە تێچوویەکی زۆریشیان بۆ تەرخان ئەکرێت و ساڵانەش بە سەدان توێژینەوە بڵاو ئەکرێنەوە.

بەڵام ئەوەی جێگەی تێڕامانە لە ڕووی پڕاکتیکییەوە بەرهەم هێنانەوەی هەمان ئەو دۆخەی بەر لە چەندین ساڵەیەو بەبێ ئەوەی ئەو توێژینەوانی کە ئەخرێنە بەر باس و گەنگەشە کردن شتێکی ئەوتۆی لە دۆخی هەنوکەیی گۆڕیبێت. واتە گەورەترین خزمەتێك کە ئەوان پێشکەشی بکەن، دەبێت بتوانن دابڕان دروست بکەن لە قۆناغەکانی پێش خۆیان، بەڵام تا ئێستاش ئەوە ڕوینەداوە دەبێت لە زووەوە کاری بۆ بکرابایە، بەڵام بەداخەوە لەلایەکەوە لەبەر خزمەتی حزبایەتی و لەلایەکی تریشەوە لەبەر کەم توانایی و پاشخانی زانستی هەنگاوی کرداری و پێویستی بۆ نەهاوێشتراوە.
ئایا هەر بەڕاست پێگەی کەسە تایبەتمەندەکان و پسۆرە جیاجیاکان

لەو ئاستەدانە کە بتوانێت ئەم هەرێمە لەم دۆخە داتەپیویەی ڕزگار بکات و بیگەڕێنێتەوە سەر ئاستێکی جێگیر. من ئەڵێم بەڵێ کەسانێکی کەم هەن دڵسۆزو خاوەن توانایەکی باشیشن بەڵام ئەبێت بەها بۆ پێشنیارەکانییان دابندرێت نەوەك لەسەر پێوەری حزبایەتی و واستەکاری وناسیاوێتی کەسە دەست ڕۆیشتووەکان مامەڵەیان لەگەڵدا بکرێت و بایەخی شایەن بە پێشنیارەکانییان نەدرێت، چونکە لەهەر وڵاتێك بایەخی کەسە زاناکان بەهەند وەرنەگیرا ئەوا چاوەڕوانی دواڕۆژێکی گەش مەبە بۆ ئێستا و ئایندەی نەوەکانی ئەو وڵاتە. مێژووی وڵاتان لێوان لێوە لە قەیرانگەلێکی سیاسی، ئابووری، ململانێی ئاینی و مەزهەبی ، کۆمەڵایەتی، سنور، تەندروستی، خۆراك، ئاو هتد..،

پەند وەرگرتن لە ئەزموونی مێژووی وڵاتانیش دەچێتە چوارچێوەی ئەوەی پێی دەگوترێت(سیاسەتی حەکیمانە) بەنموونە لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ساڵی 1933 وڵاتەکە قەیراناویترین ڕۆژەکانی خۆی بەڕێ دەکرد(فڕانکلین دیلانۆر رۆزفێڵد) سیاسەتێکی نوێی داڕشت کە بەپڕۆژەی سیستەمی نوێ New Deal ناودارە، کە بریتی بوو لە پشت بەستن بە مامۆستایانی زانکۆ، کە لەو چوارچێوەیەدا کۆمەڵێك مامۆستایی زانکۆی لە خۆی کۆکردنەوە لەوانەش(ریمۆند مۆلی و تێکوێل) بوون. ئەمانە ڕۆزفێلدیان ڕێنموونی کرد کە کۆمەڵێك چاکسازی بکات لە سەر جەم بوارەکاندا، رۆزفێڵد کۆمەڵێك چاك سازی بە ئەنجام گەیاند بە شێکی وەك ریفۆڕم وابوو، بەشەکەی تریشی مەبەستی لە یارمەتیدان و بوژانەوەی وڵات بوو، ئەو سیاسەتە ڕۆڵێکی گەورەی هەبوو لە زاڵبوونی رۆزفێڵد بەسەر کێشە ئابوورییەکان، دواتر ئەوە وای لە گەلی ئەمریکی کرد لە هەرسێ هەڵبژاردنەکانی 1936 -1940- 1944، متمانە بدەن بە رۆزفێڵد و سەرکەوتن دەستەبەر بکات.

مەبەستمە بڵێم کە ئایا حکومەتی ئێمە و پەرلەمان، گەر گوێی بە داخوازییەکانی ئەوانەی کە چەندین ساڵە پێ بەقورگی خۆیان هاوار دەکەن بۆ ڕیفۆرمی ئابووری، وچاکسازی لە سێکتەری پەروەردە و تەندروستی لە بناغەوەو بنبڕکردنی گەندەڵی، نەهێشتنی خانەنشینی نایاسایی و (وەزیرو گزیر و ئەندام پەرلەمانەکان بگەڕێنەوە سەر کارەکانیان نەوەك لە هیکڕا ببن بە ملیۆنێر)، نەهێشتنی پێگەو دەسەڵاتەکانی خێڵ(کە مرۆڤ شەرم دەکات لە سەدەی 21وە هێشتاش گیرۆدەی دەستی ئەو کێشەیە بێت)، بوژانەوەی کەرتی کشتوکاڵ و بەرزکردنەوەی نرخی بەرووبومی ناوەخۆیی و سەرچاوەکانی ئاو، کەرتی

پیشەسازی ناوەخۆی، ڕێگاو بانەکان بدایە، ڕۆژگاری ئەوڕۆمان بەو ڕۆژە دەگەیشت، بێگومان نەخێر.

تۆ ناتوانی ئەوە بیت کە ئەتەوێت کرمانج فەتاح …

چ خەیالێکی خۆش دەژێت ئەو میللەتە ، میللەتێک تا ئێستا خەون بەوە دەبینێت ، پیاسەیەکی کەنار دەریا بکات ، خەون بەو دیمەنانە ئەبینێت کە لە دراماکاندا نیشان ئەدرێت ، مرۆڤگەلێکی پر خەون دروستکراوین ،، وەلێ وجودی ئەوەمان نییە خەونەکان بکەین بەراستی ،، ئێمە جامێکین تێژی بووین لە خەیاڵ و خەون ،، زۆرێک لەوانەی خەونیان هەبوون لەم خاک و نیشمانەدا مردن و خەونەکانی کەنار دەریاو دیمەنە سەرەنج راکێش و سەما و هتد .. یان بردە ژێر گڵ ..

پێت وانەبێت تۆ ئەتوانی ئەو خەونانە تەواو بکەی !
کاتێک ئەتوانی ئەو خەونانەو بکەیت بەراستی و بیان کەیت بە خوانێکی رازاوە لەبەردەمدا ، ئەوکاتەیە ، کە خاوەن دونیایەک بیت حەق و نەبێت بەسەر دەوڵەمەندی ئەوانی تر حەق و نەبێت بەسەر دراوسێ خزمەکانت حەق و نەبێت بەسەر تێکشکاندنی ئەوانی تر حەق و نەبێت بەسەر ژیانی تایبەتی ئەوانی تر هتد..

بەس ئێمە ناتوانین ئەوەبین ، کەلەم دەرانەی سەروە دەیلێین ،، ئێمە بۆ ئەوە دروست بووین حەقمان بەسەر ، سێکسی نێوان دوو هاوژین و هاوسەردا هەبێت ،، حەقمان بەسەر جل و ستیلی ئەوانی تر دا هەبێت .. وەلێ بێگاین ئێمە چەند کاتێک بەوە دەکوژین کە بیر لە ئەوانی تر دەکەینەوە ، کە پێویستە ئەو چرکەو کاتانە بۆ خزمەتی خۆمان یان بۆ ژیانی خۆمان دابنێین …

ئامەزایەکم هەیە دەلێت ئێمە میللەتێکی نەخۆشین ، راستەکان ئێمە نەخۆشی دەوربەرمان هەیە ، نەخۆشی ئەوەمان هەیە نەهێلین کەسێکی تر بگات بە خەونەکانی ، یان بتوانێت بەو جۆرە بژێت کە خۆی دەیەوێت ..

چارەسەر تەنیالای خودە ، وتا خۆت ، تۆ ئەتوانی وانەبیت ، لە ئێستادا بلێ من بۆ وام ؟

کرمانج فەتاح